

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME TÜRKÇE DERSİNDE KONUŞMA BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE DRAMANIN KULLANILMASI VE BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ

*An Application Sample and Usage of Drama in the Improvement of
Speaking Ability in Turkish Speaking Course in The Second Level of
Primary Schools*

*Ömer Tuğrul KARA**

ÖZET

Konuşma, yazma, okuma, dinleme Türkçe eğitimin temelini oluşturan dört dil becerisidir. Bunlar arasında öğrenciyi günlük hayatla en fazla buluşturan ve sosyalleşmesini sağlayan konuşmadır. Öğrencinin dış dünyayla sağlıklı bir iletişim kurabilmesi konuşma becerisiyle doğru orantılıdır. Kendini ifade edemeyen, isteğini anlatamayan öğrenci yaşamdaki tüm alanlarda başarısız olmaktadır. Drama yöntemi yaşayarak öğrenme modeli olarak kabul edilir. Bu yöntemin bir ucunun hayata dayanması, etkili öğrenmeye fırsat vermesi, soyuttan somuta kolay bir geçiş ortamı yaratması bir ifade ve beceri dersi olan Türkçe dersinde kullanılan alternatif bir yöntem olmasını sağlamıştır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde görülen öz güven eksikliği, yerel ağzı kullanma, ses tonunu ayarlayamama, kelime fakirliği, beden dilinden yoksun bir anlatım gibi çeşitli ifade sorunları ve eksikleri drama yöntemiyle kolaylıkla çözülebilir.

Anahtar Kelimeler: Drama, Türkçe Eğitimi, Konuşma Eğitimi

ABSTRACT

Speaking, writing, reading and listening are four language skills making up the basic of Turkish language education. Among these, the one that provides students to use mostly in their daily routines and enables them to socialize is speaking. For a student, to be able to make a healthy contact with the external world is in direct correlation to his speaking abilities. A student who can not express himself and tell what he wants becomes unsuccessful in all fields of his life.

Process of drama is regarded as a model of learning by living. This process, owing to its concerning with life, giving opportunities to effective

* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD Öğrencisi.

learning and creating a simple transfer possibility from concrete to abstract, helps to be an alternative method in Turkish lesson, an expression and skills course. Some various expression problems such as loss of self-trust, use of native accent, unadjusted voice tonnage, lack of vocabulary, a telling without gestures and mimics can be easily solved by drama process

Key Words: Drama, Turkish Language Education, Education of Speaking

GİRİŞ

Ülkemizde Türkçe eğitimi, ilköğretimden üniversiteye kadar yoğun bir program içerisinde verilmektedir; ancak ilköğretim, orta öğretim hatta yüksek öğretim seviyesindeki öğrenciler, dilimizi doğru ve etkili bir şekilde kullanmakta sıkıntı çekmektedirler. Bilindiği gibi Türkçe bilgi değil, beceri dersidir. Bu ders bilgi yığınlarının öğrencinin dağarcığına zorla sokulmasıyla da öğretilemez. Aksine konuşma, yazma, dinleme, okuma gibi temel beceriler uygulamalı etkinliklerle kazandırılır. “Türkçe eğitimi çalışmalarında dil öğretmenlerinin kullandıkları yöntem daha doğrusu öğretme yaklaşımı büyük önem taşımaktadır. Öğretmen neyi, niçin ve nasıl vereceğinin bilincinde olmalıdır” (Yılmaz, 2003: 26). Düz anlatım, soru-cevap, tartışma örneklendirme gibi klasik yöntemler öğretmen merkezli olup, öğrenciyi edilgen konumda tutar. Bu yöntemler araştırmayan, sorgulamayan, eleştirmeyen, sabit fikirli öğrencilerin yetişmesine neden olur. Yine klasik yöntemlerin kullanıldığı eğitim sistemlerinde, tekdüze bilgiler çocuğa ezberlemesi için verilir. Keşfetmek, araştırmak, dokunmak, hissetmek isteyen öğrenci engellenir.

Günümüzün şartlarında öğretmenin anlatıcı değil yönlendirici olacağı bir sisteme ihtiyaç vardır. Bu da öğrenci merkezli sistemi işaret etmektedir. “Geleneksel öğretim yöntemleri ile çocukların yaratıcılık güçlerinin gelişmesi inisiyatif almaları, bağımsız düşünmeleri, öz denetim ve sorun çözme potansiyellerinin geliştirilmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir (Koç ve Dikici, 2003: 1). Yeni İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda(6, 7, 8. Sınıflar) öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri, bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları, farklı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları, olay ve durumları kendi

deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları, disiplinler arası bir bakış kazanmaları temel amaç olarak belirlenmiştir (MEB, 2006: 2).

Bugün okullarımıza baktığımızda konuşmaktan çekinen, kelime dağarcığı kısıtlı, sözlü ifade yeteneği gelişmemiş bir öğrenci profili olduğu görülmektedir. Özellikle ikinci kademe verilen Türkçe eğitiminin temel amaçları arasında dört temel dil becerisinin kazandırılması ve geliştirilmesi vardır. Bu temel dil becerileri arasında öğrenciyi günlük hayatla en fazla buluşturan ve sosyalleşmesini sağlayan konuşma yetisidir. Öğrencinin dış dünyayla sağlıklı bir iletişim kurabilmesi konuşma becerisiyle doğru orantılıdır. Kendini ifade edemeyen, isteğini anlatamayan öğrenci yaşamdaki tüm alanlarda başarısız olmaktadır.

1. Konuşma Eğitimi

Konuşma, insanların duygu, düşünce ve hayallerini karşısındaki kişiye veya kişilere anlamlı seslerle anlatmasıdır. Sever'e göre konuşma duygu, düşünce, tasarım ve isteklerin sözle bildirilmesidir. Başka bir deyişle, bir konunun zihinde tasarlandıktan sonra karşımızdakilere sözle iletilmesidir (Sever, 2004: 22). "Konuşma, düşüncelerin duyguların ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla aktarılmasıdır" (Demirel, 1996: 53). Pek çok bilim adamı insan iletişimini diğer iletişim sistemlerinden üstün kılan davranışın konuşma yoluyla dili kullanabilme olduğu görüşünde birleşmektedir. Dil, insanların iletişimde bulunmak amacı ile geliştirdikleri bir anlaşma buna bağlı olarak bir iletişim aracıdır. Bu işlevi yerine getirmede dil, insanların düşünce, duygu, istek, deneyim vb. yaşantılarını birbirlerine aktarabilmelerini; dış dünyayı yorumlayarak kendi dünyalarına getirebilmelerini sağlayan, insanın "kendi kendini keşfetmesine" olanak veren bir araç olma özelliği taşımaktadır (Gökkaya, 2008: 2). Dolayısıyla konuşma daha çocuk yaşta bireyin hayatını yönlendiren ve onun toplumla iletişime geçmesini sağlayan önemli bir dil becerisidir. Konuşma eğitimi ilk önce ailede, bebeklikte başlar. Bebeklik, seslerin taklit edildiği dönemdir. Bu dönemde ilk konuşmalar tek heceli kelimelerin kullanımı şeklinde karşımıza çıkar. Çocuk, ailesinden ve çevresinden belli bir ölçüde konuşma eğitimi almış olarak okula gelir. Okul hayatıyla birlikte çocuğun düzenli konuşma eğitimi de başlamış olur. Okuldaki konuşma eğitimi Batı'da çok erken yaşlarda başlamakta ve diğer becerilerden öncelikli olarak ele alınmaktadır. İngiltere'de okuma-yazma dersinden önce konuşma dersi verilmekte ve bu derste drama yapılmaktadır. Zorunlu eğitimin beş yaşında başlatıldığı bu ülkede konuşma eğitimi temel eğitimin amaçları içinde yer almaktadır. Çocuğun, kendini ifade rahatlığına kavuşması, oyundaki yaptığı işi konuşarak anlatması, anadili öğretiminde önemli bir basamak olarak görülmektedir. Burada, aile ortamında konuşurken kullanılan sözcük sayısı,

bir dili okuyup yazmaya yetmez görüşünden hareket edilmektedir (Morgül, 2003: 16).

Ülkemizde aile içinde belli bir konuşma eğitimi alarak ilköğretim okullarına gitmeye başlayan çocuk, ailede öğrendiklerini doğru ve yanlış ayrımı yapmadan uygulamaya çalışır. Böylelikle vurgu, tonlama, telaffuz hatalarının yanı sıra, kendini ifade edememe, cümle kuramama gibi sorunlarla okul hayatına başlar. Çocuk, ilköğretim birinci kademedeki bu hata ve eksikliklerin bir kısmını çözmeye çalışsa da ikinci kademe geldiğinde konuşma yeteneğini istenilen şekilde kullanamaz. Çocuk, yanlış öğretim yöntemlerinin kullanılması, uygulama eksiklikleri ve öğretmen merkezli öğretim gibi sebeplerden dolayı yaşamı boyunca bu problemle yüz yüze kalmaktadır. Yeni Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda konuşma eğitimiyle ilgili şu açıklama yapılmıştır: "Konuşma bireyin sosyal hayatında iletişim kurmasını, bilgi ve birikimlerini paylaşmasını, duygu, düşünce, hayal ve gözlemlerini ifade etmesini sağlayan en etkili araçtır." (MEB, 2006: 6).

Türkçe dersi programından da anlaşılacağı gibi konuşma, bireyin kendi dünyasında ve sosyal hayatında önemli bir yere sahiptir. Dış çevreyle kuracağı iletişimin anahtarı konumundadır. "Burada okula ve öğretmene düşen görev, çocukların yetersiz ve mahallî özellikler taşıyan konuşmalarını sabırla ve onları sıkmadan, toplumda kullanılan ortak söyleyiş ve konuşma seviyesine getirmeye çalışmaktır. Bu da öğrencilere doğru, düzenli ve yararlı bir konuşma eğitimi verilmesiyle gerçekleşebilir. Bugün itibarıyla okullarımızda yaptırılan konuşma etkinliklerinde 2005 İlköğretim Okulları Türkçe Dersi Öğretim Programı esas alınmaktadır" (Temizyürek, 2007: 119). Türkçe Öğretim Programı'nda, konuşma öğrenme alanına yönelik olarak "konuşma kurallarını uygulama, sesini ve beden dilini etkili kullanma, hazırlıklı konuşmalar yapma, kendi konuşmasını değerlendirme, kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma" amaçlarına yönelik kazanımlara yer verilmiştir (MEB, 2006: 6).

2. Drama Yönteminin Konuşma Eğitiminde Kullanılması

Bir öğretim programının başarıya ulaşması için uygulanacak yöntemin büyük bir önemi vardır. Öğrenen için öğrenme, öğretene için öğretme süreci olan öğretim; dersin içeriğine, öğrencilerin özelliklerine, öğretmenin özelliklerine, öğretim araç ve gereçlerinin durumuna göre seçilecek en uygun yöntemle keyifli ve verimli bir sürece dönüşebilir (Aksoy Tokgöz, 2004: 57). Çocuğun dil yeteneklerine uygun olan ve çocuğun ihtiyaçlarına, beklentilerine karşılık olan öğretim stratejilerine ihtiyaç vardır. Bu öğretim stratejilerinden biri de dramadır (Önder, 1999: 76). Yöntem ve teknik seçerken çocuğun gelişim özellikleri ve dersin içeriği dikkate

alınmalıdır. İkinci kademe Türkçe derslerinde dört temel dil becerisinin eğitimi önemli bir yer tutar. Çünkü çocuk yaşamının her alanında bu becerileri kullanacak daha doğrusu kullanmak zorunda kalacaktır. Özellikle Yeni Türkçe Programı'nda oluşturulan hedefler anlama ve anlatma becerilerini kazandırmaya ve geliştirmeye yöneliktir. Bu becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi okuma, yazma, konuşma ve dinleme gibi birbirlerini bütünleyen dört temel kazanıma dayanır. Dolayısıyla da öğrencinin Türkçe öğreniminin değerlendirilmesi bu dört temel becerinin yeterliliğine bağlıdır. “Türkçe öğretiminde yaratıcı dramanın yer aldığı öğretme-öğrenme sürecinde sözü edilen dört temel becerinin geliştirilmesine yönelik pek çok etkinlik yer alır” (Üstündağ, 2005: 102). Drama yöntemi yaşayarak öğrenme modeli olarak kabul edilir. Bu yöntemin bir ucunun hayata dayanması, etkili öğrenmeye fırsat vermesi, soyuttan somuta kolay bir geçiş ortamı yaratması bir ifade ve beceri dersi olan Türkçe dersinde kullanılan alternatif bir yöntem olmasını sağlamıştır. Drama, tiyatro tekniklerinden yararlanarak bir yaşamı, bir davranışı ve tümceyi oyunlar ve doğaçlamalar geliştirerek canlandırmaktır. Türkçe eğitiminde özellikle de konuşma becerisinin kazanılmasında drama aktif rol oynar. Konuşma becerisinin kazandırılmasında ve geliştirmesinde çocuğu harekete geçirecek, öğrenci merkezli bir yöneme ihtiyaç vardır. “Burada hatırlanılması gereken, anadili öğretiminde konuşma ve dinlemenin başlangıç oluşturduğudur. Çünkü çocuk, her şeyden önce dinlemekte, sonra konuşmakta ve hatta izlemektedir” (Sönmez, 2006: 22). Konuşma eğitiminde başarının sağlanması bu eğitimin uygulamaya dönük olmasıyla bağlantılıdır. Ayrıca çocuğun derste yapacağı etkinlikler kendi yaşamıyla ters düşmemelidir. Kendi yaşam alanından ve yaş özelliklerinden farklı örnekler çocuğun yaşama ilgisiz kalmasına ve verilen eğitimin başarısız olmasına yol açabilir. Drama bu tür risklerin ortadan kalkması için uygun bir yöntemdir. Ayrıca drama, çocukların grup halindeki etkinliklere katılımını sağlar, onlara cesaret verir, okullarımızdaki en önemli sorunlardan biri olan çocuğun kendini ifade edememesini, oyun ve akran motivasyonu ile işlevsiz kılar. Türkçe derslerinde çocuk kendini rahatça ve özgürce ifade edebilecek bir konuma gelir (Akar, 2000: 11). Oynama, yaratıcı konuşma gibi eylemlere dayanan dramaya tüm öğrenciler iştirak eder. Sınıf ortamında öğrenciler kendilerini ancak böyle rahat hissedebilirler. Kendi heyecanlarını kontrol altına alırlar, duyguları ifade etme, kendi seslerini duymaktan zevk alma ve kendilerini dilsel açıdan inceleme fırsatı yakalarlar. Öğrenciler bir araya gelerek fikirleri tartışırlar, duyguları paylaşırlar ve heyecanlarını dile getirirler (Kara, 2000: 22).

Konuşma eğitiminde drama yönteminin kullanılmasında öncelikli görev drama lideri olan Türkçe öğretmenine düşmektedir. Drama uygulaması yapacak öğretmen “drama” alanında yeterli bilgiye sahip

olmalıdır. Dersi bu yöntemle işlemeden önce bir planlama yapması gerekir. Ayrıca konuşmada görülen çekingenlik, yerel ağızla konuşma, sesi ayarlayamama, kısa ve yetersiz konuşma, gereksiz şeyler söyleme, dağınık konuşma, kelime dağarcığının fakirliği, konuşurken gereksiz el-kol, gövde hareketleri kullanma, yanlış ve yersiz duraklar yapma gibi temel eksiklikleri ve yetersizlikleri bilmesi gerekir (Demirel, 1996: 58-60; Arıkan, 2007: 112).

2.1. Konuşmada Çekingenlik ve Özgüven Eksikliğinin Giderilmesinde Drama

Çekingenlik, öz güven eksikliği her ne kadar psikolojik bir sorun gibi görünse de aslında Türkçe derslerinde ihmal edilen ve çözülmesi gereken önemli bir problemdir. İlköğretim çağındaki en büyük sorunlardan biri de öğrencilerin duygularını sözlü ifadeyle rahatça aktaramamalarıdır. Oysa sınıfta canlandırılan bir hikâyede ya da masalda özgürce çocuk kendini ifade etme şansı bulacaktır. Zamanla isteklerini ve duygularını karşısındakine rahatça anlatabilecek; hatta empati kurma yoluna bile gidecektir. Çocuğun kendisi olarak değil de rolüne girdiği karakterin adına konuşması kendisini özgür hissetmesini sağlayacaktır. Dramada öğrencilerin hepsi etkinliğe katılmaktadır. Öğrenci canlandırmaya katılmaya zorlanmaz, öğretmen burada yönlendiricidir. Sabırlı olmalıdır. Ancak görülecektir ki oyunun büyüğü en çekingen öğrenciyi bile kısa bir süre içerisinde kendisine çekecektir. “Drama iletişime girme endişesinde olan öğrencilerin de bu endişelerini gidermede, onları hem kendilerine hem de topluma kazandırmada yardımcı olur” (Ergin, 1995: 101). Dramayla okul sıkıcı olmaktan uzaklaşır. Çocuklar bir an önce derse girmek isterler, içlerindeki oyun oynama isteğiyle etkinliklere katılmaya can atarlar. Dramanın bu eğlendirici yanı çocuğu sıkı ve dersten uzaklaştıran diğer yöntemlerden üstün kılar.

2.2. Yerel Ağızla Konuşmanın Giderilmesinde Drama

Türkiye'nin değişik yörelerinde görev yapan Türkçe öğretmenlerinin önemli bir sorunu da ortak kültür dilimizin, yöre ağızlarının etkisiyle konuşulamamasıdır. Ayrıca medyada özensiz Türkçe kullanımının artmasıyla öğrenciler arasında kelimeleri yanlış kullanma ve söyleyiş hataları yaygınlaşmaktadır. Dramayla canlandırılan metinler ya da serbest konulu doğaçlama etkinlikleriyle öğrenci söylediklerine dikkat etmekte, metindeki kelimeleri doğru kullanmaktadır. Yapılan söyleyiş hataları etkinlik sonunda Türkçe öğretmeni (drama lideri) ve katılımcılar tarafından yorumlanır. Kelimelerin doğru okunuşları öğrenciye söylenir. Böylelikle değerlendirme safhasında öğrenci eleştirel bir bakış açısıyla hatalarını görür ve yorumlar. Farklı biçimlerin, yöresel şekillerin kültür dili ile

karşılaştırılması dil öğretiminin temel aşamalarından biri olarak kabul edilir. Öğrenci, yöresine ait ağız örneklerini İstanbul Türkçesiyle karşılaştırabilmeli, kullanması gereken kültür dilini iyi tanımalıdır. Aynı zamanda jargon dediğimiz farklı meslek ve statülerdeki özel dil biçimlerini algılayabilmelidir. Çevredeki örneklerin küçük diyaloglar şeklinde ister yazılı ister doğaçlama ile canlandırılması hem eğlenceli hem de ilgi çekici bir öğrenme yöntemi olacaktır. Öğrenci büyük ölçüde kendini rolünü üstlendiği meslek, statü ve yöre insanına göre düzenler ve onlarla empati kurar. Canlandığı karakterin dilini kullanırken bundan büyük zevk alır. Oynayarak öğrenir. Ağızların ya da farklı meslek dillerinin diğer özelliklerini de merak eder, araştırma ve öğrenme isteği doğar. Böylelikle dersin dışında da öğrencinin, bilgiyi araması için gerekli motivasyon sağlanmış olur.

2.3. Sesi Ayarlayamama, Vurgu ve Tonlama Yanlışlarının Giderilmesinde Drama

Etkili bir anlatım ve kendini ifade etme sürecinde ses; ‘tonu, yüksekliği ve temposu’ ile duygularımızın en önemli aktarıcısıdır. Mutluluğumuzdan hüznümüze, samimiyetimizden tereddüdümüze kadar bütün duygular sesin bu özellikleri ile aktarılır (Baltaş ve Baltaş. 1992: 31). Türkçe derslerinde temel becerilerin içerisinde konuşma, sadece kelimeleri doğru söylemek, düzgün yapılmış cümleler kurmak değildir. Bu becerinin içerisinde vurgu ve tonlamayı da kullanmak önemlidir. Dramayla birlikte öğrenci, konuşmasını etkili kullanma gayreti içerisine girecek, kelimelerin söyleyiş özelliklerinden vurgu ve tonlamaya dikkat edecektir. Önder’e (1999) göre özellikle konuşmayı gerektiren rol oynama sırasında çocuk, ses yüksekliği, diksiyon, telaffuz gibi konuşulan dilin unsurlarını ve konuşma sırasını bekleme, dinleme, başkasının sözünü kesmeme gibi iletişim unsurlarını doğrudan doğruya çalışmış olmaktadır (Aktaran: Erkan, 2005: 27). Dramatik etkinlikler sayesinde öğrenci ses tonunun, yüksekliğini, alçaklığını, hızını ayarlayabilmektedir (Çağdaş vd., 2003: 8).

2.4. Yetersiz Konuşma Sorununun Giderilmesinde ve Kelime Dağarcığının Geliştirilmesinde Drama

Kelimeler konuşmaların vazgeçilmez malzemesi olarak, dağarcıktaki çokluğuna göre gerekli yerlerde kullanılırlar. Ne kadar çok aktif kelime varsa kişi kendini o kadar rahat ifade etme olanağı bulur ve iletişimdeki verimi artır (Akoğuz, 2002: 35). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin günlük konuşma dillerinde kullandıkları kelime sayısı oldukça azdır ve kurdukları cümleler düşüncelerini ifade etmede yetersiz kalmaktadır. Oysaki “yazmada ve söylemedeki rahatlığımız, verimliliğimiz, kullanabildiğimiz

sözcüklerin çokluğu ile doğru orantılıdır” (Taşer, 1995:139). Drama etkinlikleriyle her şeyden önce öğrenci kelimelerin anlamlarını ezbere değil, yaşayarak öğrenir. “Önemli olan, çocuğun oyun (drama) yoluyla kelime dağarcığını geliştirmek ve yaşadığı, yaptığı, işi kolaylıkla anlatabilmesine olanak sağlamaktır. Çocuk hem oynayacak hem de oyun yardımıyla kendini anlatacaktır” (Sönmez, 2006: 13). Çocukların kelime hazineleri, yaratıcı drama ya da doğaçlamada daha fazla kelime kullanımı, gramer bilgisi, renk, biçim, sayı gibi çeşitli kavramlara ait kelimelerin kullanımıyla genişler. Kelimeler doğru ve yerinde kullanılarak sözlü anlatım gelişir (Aral ve diğer, 2000: 84). Daha sonra çocuk dramının değişik etkinliklerinde rol alarak, duygular ve hareketler yoluyla kelimeler arasında ilişki kurar, birleştirir. Böylece kelime hazinesinde artma görülür ve kendini çok daha kolay ifade eder (Uyar, 1995: 27). Drama bir süreçtir ve Türkçe eğitimi boyunca kelime öğrenimi ve dağarcığının gelişimi devamlılık gösterir.

2.5. Beden Dilinin (Mimik ve Jest) Kullanılmasında Drama

Bireyler içinde buldukları toplumda diğer bireylerle birlikte yaşama ve etkileşimde bulunma ihtiyacındadırlar. Bu etkileşim sırasında sözel ve sözel olmayan iletişim şekilleri kullanılmaktadır. Sözel iletişim, dile ait yapıları kullanarak konuşma yolu ile gerçekleşmektedir. Sözel olmayan iletişim öğelerini incelediğimizde literatürde yaygın olarak ses kullanımı, vücut kullanımı (jest), duruş, oturuş, el kullanımı, baş hareketleri, yüz anlatımı (mimikler), göz teması, bedensel temas, alan kullanımı, araçlar, ortam öğelerine rastlanmaktadır (Uyar, 1995: 37-38; Akoğuz, 2002: 41). Dramada öğrenci sesli düşünüp çözüm önerilerini ortaya koyar. Sözlü anlatımının yanı sıra pandomimlerle de vücut dilini sergiler. Unutulmamalıdır ki iyi bir konuşmanın altında etkin bir beden dili yatmaktadır. Beden dili içerisinde sözlü anlatım unsurlarını taşımasa bile konuşmanın önemli bir parçası ve destekleyicisidir. Konuşmayı destekleyen bu unsurlar bazen konuşmanın da önüne geçer ve ortaya çıkardığı anlamla ifadeyi ilgi çekici ve kalıcı hale getirebilir. “Duygu ve düşüncelerin anlaşılmasında kelimeler değil, beden esastır” (Baltaş ve Baltaş, 1992: 13).

Dramatik etkinliklerle yaşantı edinmede, mimikler, jestler, vücut hareketleri ve sesler iletişim aracı olarak kullanılır (Çilenti, 1988: 65). Mimikler ve jestler kısacası beden dili birer sözsüz iletişim unsurları olarak alıcısına etkili bir şekilde mesaj iletmektedir. Beden dili konuşmayla birlikte doğru şekilde kullanıldığında dinleyenler üzerinde kalıcı bir etki bırakmaktadır. “Drama uygulamalarında hem seyirci hem oyuncu olan bireyler, herhangi bir ispat sorunu veya iyi rol yapma kaygısı taşımadıkları için, kurdukları iletişimlerde mimik, jest, vücut, el, göz kullanımlarını en doğal haliyle ortaya koymaktadırlar. Buna karşılık, birlikte canlandırma yaptığı arkadaşlarının sözsüz iletişim mesajlarını da aynı oranda gözlemleyip

tepki verme olanakları da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Yaşamın içinde karşılaşılan olayların bir yansıması olan drama uygulamalarında gözlenen sözsüz iletişim mesajlarının anlamını çözme ve yeni anlamlarını öğrenme olanakları, iletişim becerileri geliştirmeye önemli katkı sağlamaktadır” (Akoğuz, 2002: 61-62).

SONUÇ

Türkçe eğitiminin temel hedefi öğrencileri dil becerileri açısından yaşama hazır hale getirmektir. Bu dil becerileri içerisinde konuşma, öğrencinin çevresiyle etkili bir iletişim kurmasını, toplumsallaşmasını, her şeyden önce kendini ifade etmesini sağlama bakımından önemlidir. İlköğretim ikinci kademeye gelen öğrencilerde öz güven eksikliği, yerel ağzı kullanma, ses tonunu ayarlayamama, kelime fakirliği, beden dilinden yoksun bir anlatım gibi çeşitli ifade sorunları ve eksikleri gözlenmektedir. Drama yöntemi bu sorunların ve eksikliklerin çözümünde kullanılabilir alternatif bir yöntemdir. Bu yöntemin içinde yatan oyun oynama duygusu çocukların eğlenerek öğrenmelerini sağlamaktadır. Drama yöntemi konuşma eğitiminde rahatlıkla kullanılabilecek bir yöntemdir. “Yaratıcı düşünme becerilerinden hazırlıksız konuşma ve dinleme bu noktada yaratıcı drama ile kolayca örtüşmektedir. Türkçe dersinde konuşma becerilerini kullanarak bir topluluğu yönetme, ikili ya da grup için geliştirilen karşılıklı konuşmaları kullanma drama çalışmalarının içeriğinde vardır” (Üstündağ, 2005: 102). Drama, çocukların, dili sınıfta kullandıklarından daha geniş sosyal alanlarda kullanmalarına neden olması açısından, konuşma dilinin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Dili, ikna etmek, iddia etmek ve yatıştırmak gibi çok çeşitli amaçlar için kullanabilirler. Rol yapmak aynı zamanda çocukların grupla konuşmasını da gerektirir (Fulford vd, 2001: 3). Konuşma eğitiminin geliştirilmesiyle yarının yetişkini olan çocuklar hayatın her döneminde kullanabilecekleri önemli bir beceriye sahip olacaklardır.

UYGULAMA ÖRNEĞİ

Ders: Drama

Konu: Beden Dili ve Sözlü İletişim

Sınıf: 6. Sınıf

Süre: 40 + 40 dk.

Yöntem-Teknik: Rol oynama, doğaçlama

Araç-Gereç: -

KAZANIM: 1. Konuşmalarında beden dilini kullanır.

2. Kendine güvenerek konuşur.
3. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.

ISINMA-HAZIRLIK

1. Etkinlik

Büyük bir çember oluşturulur. Oluşturulan çember içinde herkes kendi ismini heceleyerek söyler ve bunu yaparken her hece için bir hareket bulur. Hece söylenirken hareket yapılır. Çemberdeki herkes bu çalışmayı tamamlayana kadar oyun devam eder.

2. Etkinlik

Lider öğretmen öğrencilere mekânda serbestçe yürümelerini söyler. Lider öğretmenin yönergesiyle katılımcılar yürüyüşlerine kendilerini en iyi anlatan mimik ve jestleri de eklerler ve karşılaştıkları arkadaşlarına bu jest ve mimiklerini abartılı bir şekilde gösterirler. Bu hareketlerine günlük hayatta çok fazla kullandığı bir sözcüğü de ekleyerek devam ederler. Katılımcı grup arkadaşlarıyla tek bir harekete ve tek bir sözcüğe dayalı bir iletişim kurmaya çalışır.

3. Etkinlik

Lider öğretmen öğrencilere “Nasrettin Hoca, yaramaz çocuk, Örümcek Adam, satıcı” gibi karakter örneklerini sırayla verir; bu örneklerin özelliklerini yansıtan bir beden hareketiyle yürümelerini, daha sonra mimiklerini de kullanmalarını ister. Tüm örnekler bittiğinde lider, öğrencilerden durmalarını, birbirine yakın olan katılımcılardan A ve B olmalarını ister. A’lar Nasrettin Hoca, B’ler ise yaramaz çocuktur. Lider A’ların ve B’lerin birbirlerine bir gün içinde neler yaptıklarını söz kullanmadan anlatmalarını, seçtikleri karakterlere de uygun bir şekilde sadece beden dilini kullanmalarını söyler. Öğrenciler sonra bu anlatımlara konuşmayı de eklerler. Ancak oyun esnasında verilen karakterlere uygun bir anlatımın seçilmesine dikkat edilir. Öğrenciler ikişerli gruplar halinde bu etkinliği gerçekleştirirler.

CANLANDIRMA

Etkinlik

Lider, sınıfı dörtlü gruplara böler. Lider mekânın büyük bir mağaza olduğunu söyler. Herkes kendi ihtiyacına göre mağazadan alış-veriş yapacaktır, fakat bu mağazada hiçbir görevli yoktur. Üstelik kendilerini görebilecekleri bir ayna da yoktur. Mağazaya gelen toplam dört kişi vardır.

Tüm müşteriler alış-veriş yapabilmek için birbirlerine yardım etmek ve birbirleriyle iletişim kurmak zorundadır. Bu canlandırmayı ilk grup oynar. Lider katılımcılara mekânda yerlerini belirleyecek kadar bir hazırlanma süresi verir.

Biraz önceki mağazada iki müşteri aynı kıyafeti beğenmiştir, ikisi de bu ürünü almak istemektedir. Diğer iki müşteri ise sorunu çözmek için bu iki müşteriye yardımcı olmaya çalışırlar. İkinci grup da bu oyunu canlandırır.

Üçüncü ve dördüncü grubun yapacağı canlandırmaya geçilir. Bir uçak kazasından dört kişi sağ kurtulmuştur. Küçük ve haritada bilinmeyen bir adaya düşmüşlerdir. Ancak bu dört kişi de farklı ülkelerden insanlardır. Hiçbiri birbirinin dilini bilmiyordur. Adadan kurtulmanın çarelerini birbirleriyle farklı şekillerde iletişim kurarak ararlar.

DEĞERLENDİRME

Etkinlik

Lider öğretmen öğrencilerden gözlerini kapatmalarını, onlardan bugün neler yaptıklarını ve şu an ne hissettiklerini düşünmelerini ister. Bu birkaç dakika sürebilir. Lider, öğrencilerin kendilerini hazır hissettiklerinde gözlerini açmalarını söyler. Lider öğretmen bugünkü oyun ve canlandırmaların hangi konuya vurgu yaptığını sorar. Öğrencilerin görüşlerini alır. Lider, sözlü ve sözsüz iletişimin kullanılması konusunda ne gibi engellerle karşılaşıldığını ve hangi sorunların çözümünde bu iletişim şekillerini kullanabileceğimizi sorar. Bunun konuşulmasından sonra da öğrencilerden bugünkü oynanan oyunlardan ve canlandırmalardan yola çıkarak sergiledikleri rollerin kendilerine ne kattığını anlatmalarını ister.

KAYNAKÇA

- AKAR, Ruken. (2000), *Temel Eğitimin İkinci Aşamasında Drama Yöntemi İle Türkçe Öğretimi: Dorohy Heatcote'un Uzman Rolü Yaklaşımı*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- AKOĞUZ, Mete. (2002), *İletişim Becerilerinin Geliştirilmesinde Yaratıcı Dramanın Etkisi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AKSOY TOKGÖZ, İffet. (2004), *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Türkçe Programlarında Edebî Türlerden Öykünün Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Etkililiği*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- ARAL, Neriman, BARAN, Gülen, BULUT, Şenay ve ÇİMEN, Serap. (2000), *Drama*, 1.Baskı. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

- ARIKAN, Yılmaz. (2007), *İlköğretim Okulları İçin Uygulamalı Tiyatro ve Drama Eğitimi*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- BALTAŞ, Zuhâl ve BALTAŞ, Acar. (1992), *Bedenin Dili*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- ÇAĞDAŞ, Aysel, ALBAYRAK, Huriye ve CANTEKİNLER, Semra. (2003), *Okul Öncesi Eğitimde Dramatik Etkinlikler*, Konya: Eğitim Kitabevi
- ÇİLENTİ, Kamuran. (1988), *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, Ankara: Gül Yayınevi
- DEMİREL, Özcan. (1996), *Türkçe Programı ve Öğretimi*. Ankara: Şafak Matbaacılık
- ERGİN, Akif. (1995), *Öğretim Teknolojisi İletişim*, Ankara: Pegem Yayınları
- ERKAN, Hilâl. (2005), *Altı Yaş Grubu Çocukların Yaratıcılıklarına Drama ve Rahatlama Çalışmalarının Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- FULFORD, Jane, HUTCHINGS, Merryn, ROSS, Alistair ve SCHMITZ, Helen. (2001), *İlköğretimde Drama*, (Çev.) Leyla Küçükahmet, Hande Borçbakan, S. Sadi Karamanoğlu, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- GÖKKAYA, Hakan. (2008), *Konuşma Becerisinin Sağaltılmasında Tekerlemelerin Kullanımı*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- KARA, Ömer Tuğrul. (2000), *Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Drama*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- KOÇ, Mustafa ve DİKİCİ, Hidayet. (2003), "Eğitimde Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması", *İlköğretim-Online*, Cilt 2, Sayı 1, Yıl 2003, ss 1-4, <http://ilkogretim-online.org.tr/vol2say1/ou1/ou1.pdf> (29.10.2009).
- MEB. (2006), *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*, Ankara: MEB Yayınları
- MORGÜL, Mahiye, (2003), *Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba*, Ankara: Kök Yayıncılık
- ÖNDER, Alev. (1999), *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- SEVER. Sedat. (2004), *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, 4. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- SÖNMEZ, Kamil. (2006), *İlköğretim İkinci Kademedeki Türkçe Ders Kitaplarında Yaratıcı Drama Yoluyla İşlenebilecek Metinlerin Çözümlemesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- TAŞER, Suat. (1992). *Konuşma Eğitimi*, İstanbul: Papirüs Yayınevi
- TEMİZYÜREK, Fahri. (2007), "İlköğretim İkinci Kademedeki Konuşma Becerisinin Geliştirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 2, ss.113-131.
- UYAR, Nursel. (1995), *Anaokuluna Devam Eden 60-72 Aylık Çocuklara Destekleyici Olarak Uygulanan Eğitimde Drama Programının*

Çocukların Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÜSTÜNDAĞ, Tülay. (2005), *Yaratıcılığa Yolculuk*, 3. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık

YILMAZ, Zeynep. (2003), “Ana Dil Becerilerinin Kazandırılmasında Türkçe Öğretmenlerinin Sorumluluğu”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, Sayı.34, ss. 25-27.